

majhnega zanimanja in pomanjkanja sodelavcev ter njegov konec.

Janez Šumrada v naslednjem prispevku predstavi in objavi Hacquetovo spomenico iz leta 1784 Pariški kraljevi medicinski družbi o poklicnih boleznih idrijskih rudarjev. Spomenico hrani Nacionalna medicinska akademija v Parizu.

Jože Jurca piše o Baltazarju Hacquetu kot o veterinarju na podlagi štirih njegovih razprav z veterinarsko vsebino, ki jih je v letih 1776-1779 objavil v zborniku Družbe za kmetijstvo in koristne umetnosti v Ljubljani. To so razprave o pljučni kugi pri govedu, o zastrupitvah pri govedu, o driski pri konjih ter o smoliki in smrkavosti. Avtor skuša oceniti njegovo strokovno usmerjenost in veterinarsko znanje ter sklepe, da si Hacquet zagotovo zasluži častno mesto med utemeljitelji veterinarske medicine na slovenskem.

Nada Praprotnik se posveča Hacquetovemu botaničnemu delovanju na Kranjskem. Hacquet je zbral obširen herbarij, ki ga danes hrani Prirodoslovni muzej Slovenije, v katerem pa na žalost manjkajo podatki o nahajališčih in času nabiranja. Njegovo botanično delo je ostalo v senci G. A. Scopolija (1723-1788). Za slovensko botaniko pa je najpomembnejše Hacquetovo delo "Plantae alpinae Carniolicae" (1782), v katerem je opis dvanajstih rastlin, ki rastejo v kranjskih Alpah in v Istri in po njegovem mnenju še niso bile opisane. Avtorica v razpravi predstavi vseh dvanajst.

Janez Kavčič nam predstavi Idrijo, kot jo je videl Hacquet, ki je v njej v letih od 1766 do 1773 deloval kot kirurg pri rudniku živega srebra in jo opisal v delu "Oryctographia carniolica" (1781). Njen drugi del je večinoma posvečen Idriji in idrijskemu rudniku; na 124 straneh opisuje idrijske geološke, rudarske, zgodovinske, metalurške, socialno-zdravstvene in druge tematike. Gre za imenitno knjigo, opremljeno z grafičnimi bakrorezi. Ko je bila knjiga izdana, je močno povečala sloves Idrije v Evropi, posebno znotraj mednarodne znanstvene srenje.

Tisti del v knjigi, ki se posveča posebno idrijskemu rudniku, obravnava v svojem prispevku Jože Čar. Opozarja na nekatere posebnosti in zanimivosti Hacquetovega geološkega opisa rudišča in ozemlja nad njim. Jože Čar v posebni razpravi obravnava tudi Hacquetovo oceno Scopolijevih geoloških del o idrijskem rudišču in Ferberjevem opisu idrijskega rudnika.

Stanislav Južnič piše o Hacquetovem raziskovanju ledenih rož. Ocení njegov prispevek k razvoju kristalografije na Kranjskem in ga primerja z odkritji v tedanji Evropi.

Andrej Kranjc se v svojem prispevku osredotoča na Hacquetove razlage kraških pojavov in oblik. Hacquet je napravil zemljevid Kranjske in severozahodnega Dinarskega gorstva z dogovorjenimi znamenji za geološke pojave – prvo geološko karto.

Marija Valjo iz Ukrajine nam predstavi Hacquetovo "ukrajinsko obdobje". Hacquet je na univerzi v Lvovu, ki jo je leta 1784 ustanovil Jožef II., od leta 1787 do leta 1805 poučeval naravoslovje. Njegova predavanja in številna potovanja po Galiciji, severnem Zakarpatju, južni Ukrajini in Krimskem polotoku so

pomembno prispevala k razvoju regionalnih študij, slavistike, geologije, mineralogije in drugih znanstvenih disciplin v Ukrajini na prelomu iz 18. v 19. stoletje. Simpozij in zbornik sta tako vsestransko osvetlila Hacquetovo znanstveno delovanje ter opozorila na nekatera nova in manj znana dejstva.

Matevž Košir

Klementina Možina: Knjižna tipografija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo in Naravoslovna fakulteta, Oddelek za tekstilstvo, Ljubljana 2003, 302 strani

Bolj ko ne skromna bibliografija izvirnih del s področja bibliologije, ki vključuje zlasti posamezne segmente, kot so na primer preučevanje stških rokopisov oziroma kodeksov in še posebej njihovih vezav, ter zgodovina tiskarstva, knjigotrštva, knjižničarstva in založništva na naših tleh, je po izidu razprave Klementine Možina *Knjižna tipografija* pomembno bogatejša. Bogatejša je seveda tudi strokovna zbirka *Bibliothecaria*, ki jo zadnjih osem let izdaja Oddelek za bibliotekarstvo na ljubljanski filozofski fakulteti; pričujoča izdaja v njej ima namreč že zaporedno številko 13! Pred njo so se v novem tisočletju zvrstile *Uvod v znanstveno delo* Franceta M. Dolinarja (priročnik, ki želi študentu, ki pripravlja diplomsko delo oziroma nasploh "začetniku na področju znanstvenega dela pomagati, da ne bi že na začetku krenil po napačni poti, ali se svoje raziskave lotil z napačnimi sredstvi"), *Informacijska tehnologija* Jasne Maver in glede na našo bližnjo vključitev v evropska strokovna združenja in ustanove še posebej aktualen priročnik *English for Librarians I.* Irene Marinko.

Kot v večini primerov gre tudi tukaj za širši javnosti prirejeno objavo doktorske disertacije (in obenem izpopolnitev avtoričinega magistrskega dela *Organizacija proizvodnje knjige in grafični elementi estetske podobe knjige*, 1997), ki jo je Klementina Možina zagovarjala na Oddelku za tekstilstvo na Naravoslovnotehniški fakulteti; ta je s Filozofsko fakulteto tudi soizdajateljica pričujoče knjige. Dr. Martin Žnideršič v uvodnih besedah opozarja na njen pomen – imenuje jo temeljno delo o knjižni tipografiji pri nas. Sama avtorica potem, ko izrazi veselje, da je svoj cilj dosegla, za nepoznavalca razmer presnetljivo in z "veliko grenkobo" izraža obžalovanje, da je "na to področje prišla na Slovenskem, predvsem pa med Slovenci – ki se pogosteje ravna po načelu, da je pravzaprav bolje biti *vrag* kot pa *dober mejak*".

Že bežen pregled *Knjižne tipografije* pokaže, da vsebina knjige bistveno presega pričakovanja, ki jih vzbudi naslov. V prvi vrsti seveda zato, ker preučevanja tipografije ni mogoče omejiti zgolj na analiziranje in opisovanje značilnosti posameznih pisav in tehnik ter načinov pisanja in (tiskarskega) grafičnega

oblikovanja. Vsi ti vidiki so namreč vpeti v širše okvire raziskovanja človekove zgodovine, še posebej seveda njegove kulturne oziroma civilizacijske razvojne poti, ki je zlasti na začetni stopnji tesno povezana s pisavo.

Tako se Klementina Možina najprej res posveti zgodovinskemu razvoju pisav – od slikovnih prek pojmovnih in zlogovnih do današnjih črkopisov v njihovih številnih pojavnih oblikah – vendar že v drugem poglavju tako rekoč logično nadaljuje strnjeni pregled zgodovinskega razvoja knjige. Najprej se pomudi pri prvih zapisovalcih in samostanskih prepisovalcih – ustvarjalcih kodeksov, predhodnikov knjig, kakršne poznamo danes. Zatem se posveti začetkom evropskega tiskarstva – predvsem v Nemčiji, Franciji, Italiji, Španiji in Angliji. Bralca postopno vodi do najnovejših tiskarskih in knjigoveških tehnologij v svetu in njihovih odmevih pri nas. V posebnih poglavjih natančneje obravnava tipografske (oblikovne) značilnosti inkunabul, razvoj knjig od 16. do 18. stoletja ter posebej v 19. in 20. stoletju, pri čemer opozarja na napredek pri izdelovanju in uporabi papirja, ulivanju črk, tisku sploh ter vezavi in dodelavi knjig. V zadnjih dveh poglavjih se bolj poglobljeno posveti elektronskim knjigam in zlasti razvoju slovenskih knjig.

Šele nato, v tretjem in četrtem razdelku, avtorica svojo pozornost bolj osredotoči na svojo stroko oziroma temo, poudarjeno v naslovu. Najprej se posveti zgodovinskemu razvoju knjižne tipografije v Zahodni Evropi, ali natančneje, delom in različicam črk, črkovnim slogom oziroma skupinam pisav ter stopnjam in velikosti črk; na koncu se posebej ustavi še pri zgodovinskem razvoju tipografije v Sloveniji; ob večini anonimnih stavečih, ki so sprva opravljali tudi delo tipografov, posebej opozori na vlogo slikarjev oziroma knjižnih ilustratorjev in opremljevalcev. Med prvimi so bili predvsem Gvidon Birolla, Saša Šantel, Maksim Gaspari, Ivan Vavpotič, Hinko Smrekar in arhitekt Jože Plečnik, v novejšem času pa Jože Brumen in Bronislav Fajon, Ranko Novak in Miljenko Licul, Janez Suhadolc, Matjaž Vipotnik in zlasti Lucijan Bratuž, ki je med drugim oblikoval in poimenoval več pisav za posebne namene.

Četrty večji razdelek nato govori o tipografijah v različnih sistemih stavljenja, torej pri klasičnem ročnem in strojnem stavljenju, pri fotostavljenju in pri danes že prevladujočem računalniškem stavljenju. Tukaj se je avtorici zdelo umestno na koncu vključiti tudi opis in razlago korekturnih znamenj.

Peti razdelek prinaša zanimiv zgodovinski pregled pomembnejših tipografskih oblikovalcev od 15. stoletja do današnjih dni. Avtorica najprej niza imena in letnice, ki uokvirjajo njihovo življenje, ter območje delovanja najbolj znanih pionirjev "črne umetnosti", kot so bili Gutenberg, Schöffer in Ratdolt na Nemškem, Caxton v Angliji, Manutius v Italiji, Garamond v Franciji ter najznamenitejši nadaljevalci njihovega dela, Italijan Bodoni, trije pripadniki francoske družine Didot, Angleža Austin in Morris ter številni drugi veliki mojstri grafičnega in še posebej knjižnega oblikovanja v 19. stoletju. V nadaljevanju avtorica s

temelnjimi podatki opozori še na nekatere pomembnejše oblikovalce knjig v najnovejšem času.

Dragocenost *Knjižne tipografije* Klementine Možina za raziskovalce naše pisne, knjižne in tiskarske preteklosti poleg številnih ilustracij še povečujejo in aktualizirajo sklepni štirje razdelki. Najprej *Tipografski terminološki slovar*, ki kot doslej najizčrpnejši tematski pregled strokovne terminologije na enem mestu, dopolnjen z angleškimi in nemškimi ustreznici razloženih pojmov, poznavalsko povzema strokovno izrazje in vnaša več reda v dokaj nepregledno stanje na tem področju. Sledijo izčrpne *opombe* – 360 pojasnil na kar 21 straneh – ter za nadaljnje raziskovanje dobrodošla obsežna *seznama literature in virov ter kazalo ilustracij*.

Knjižna tipografija Klementine Možina je, skratka, referenčna knjiga, ki je ne bi smeli spregledati ne le bibliologi in knjižničarji, temveč tudi noben grafični oblikovalec, založnik in knjigotrtec, ki da kaj nase. Manjkati pa seveda ne bi smela niti na policah (humanističnih) strokovnih in bolj založenih splošnoizobraževalnih knjižnic in ustanov, v katerih ima preučevanje knjig in skrb za njihovo ohranjanje pomembno mesto.

Iztok Ilich

Dr. Mira Cencič, Moč domoljubja – biografija o tigrovcu Antonu Rutarju, spremna beseda Jožko Šavli in Gorazd Bajc; dodatek Mira Rutar: Spomini na očeta. Koper, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, 2002, 276 strani

Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske skrbi za zgodovinski spomin in si vneto prizadeva gojiti tudi primorska domoljubna čustva. V skoraj desetih letih obstoja je razvilo obširno dejavnost, ki precej odmeva predvsem na Primorskem. Glasove in dejanja vnetih društvenih funkcionarjev in članov je zaznati tudi v širšem prostoru – tja do najvišjih slovenskih političnih vrhov. Velik delež zavzetega društvenega dela je bil v rokah tajnika Karla Kocjančiča, ki je maja 2003 žal prezgodaj tragično preminil.

Eno od pomembnih področij društvenega delovanja je tudi izdajanje publikacij. S tem društvo skuša vsestransko osvetliti dejavnost narodnoobrambne organizacije TIGR (Trst-Istra-Gorica-Reka), njene vidnejše osebnosti in tudi delovanje po posameznih območjih in krajih.

Knjiga, predstavljena v tem zapisu, je najboljše izmed doslej izdanih del.

Dr. Mira Cencič, ki se z veliko vnemo posveča raziskovanju delovanja tigrovske organizacije, je predstavila lik enega vodilnih tigrovcev Antona Rutarja (1901-1996), po rodu iz majhne vasi Čadrg na Tolminkem.